

ABSTRAKTI

Teemu Mikkonen

Lukiolaisten tietokäsitykset ja informaatioympäristön muutos

*Yhteystiedot: Teemu Mikkonen, Tampereen yliopisto: Informaatiotieteiden yksikkö /TRIM,
teemu.mikkonen@uta.fi.*

Johdanto

Viestintävälineiden kehityksen myötä on osaksi opiskelua ja oppimista enenevässä määrin tullut kompleksisia, moninaisia ja sekoittuneita tietoja, identiteettejä ja diskursseja. Tätä käynnissä olevaa muutosta on kuvattu siirtymänä ymmärtämisen ja osallisuuden aikakauteen, jossa digitaaliset mediat ja ympäristöt hallitsevat ja jossa moniaistisuutta, uusia lukutaitoja ja osallisuutta edistetään (Luke, 2005). Osana samaa kehitystä käyvät oppilaiden ja opettajien tietokäsitykset läpi radikaalia muutosta (vrt. Suoranta & Vadén, 2010, 50; Illich, 1980), joka on johtanut siihen, että tiedon oikeellisuuden määrittelemisprosessit monimutkaistuvat ja koulun institutionaalinen rooli muuttuu. (ks. esim. Y.-W. Tu ym., 2008.) Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on selvittää miten informaatio- ja viestintäteknologian arkipäiväistyminen oppilaiden ja opettajien oppimisympäristöissä on vaikuttanut siihen miten tietoa hankitaan ja erityisesti siihen mikä käsitetään tietoa tuottaessa ja sitä hankittaessa relevantiksi tiedoksi.

Kouluympäristö ja oppilaiden tietokäsitykset

Opiskelijoiden käsityksiä tiedosta on luokiteltu eri mitta-asteikoille usein sen mukaan miten niiden on nähty vaikuttavan koulumenestykseen (esim. Y.-W. Tu ym., 2008 ja Chan & Sachs, 2001). Esimerkiksi Chan ja Sachs (2001) ovat luokitelleet tietokäsitykset (epistemological beliefs) asteikolla pinnalliset (shallow) ja konstruktivistiset (constructivist) näkemykset oikeasta tiedosta ja oppimisesta. Koulumenestyksen on nähty olevan parempi niillä jotka näkevät tiedon rakentuvan heidän oman ymmärryksensä pohjalta oikeaksi tiedoksi. Pinnallisesti oppimiseen ja opittuun suuntautuneilla oppimisprosessi perustuu usein ulkoa oppimiseen ja reflektioimattomaan auktoriteettien plagioimiseen ns. ymmärtävän oppimisen sijaan. Täten erityisesti omaehtoinen tiedonhankinta ja -haku ovat uusissa informaatioympäristöissä huomattavasti vaikeampia niille, jotka näkevät tiedonhankinnan rutiininomaisena, usein ulkolukuun perustuvana, faktojen keräämisinä. Oppijaidentiteetin, tiedonlähteiden ja tiedon merkitysten reflektoinnin nähdään siis auttavan tiedon ymmärtämisessä ja tuottamisessa. (Chan & Sachs, 2001, Y.-W. Tu ym., 2008.)

Tutkimukseni tavoitteet, kohde ja aineisto

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella millaisia tietokäsityksiä oppilailta on heidän perustellessaan tekemiään valintojaan opettajan antamien oppimistehtävien yhteydessä. Pyrkimyksenäni on täten selvittää kuinka reflektiivisesti opiskelijat suhtautuvat tunneilta,

internetistä, kirjoista ja kirjastosta saatuun tietoon ja mikä vaikutus eri toimintatavoilla, sekä tietolähteillä on tiedon oikeellisuuden määrittelyyn. Näin tarkoitukseni on ymmärtää empiiriseen aineistoon tukeutuen opiskelijoiden tapoja perustella ja käyttää tietoa. Tutkimuksessani korostuu ns. ymmärtävä näkökulma, jossa kerättävän tutkimusaineiston avulla pyrin saamaan ymmärrystä siitä miten opiskelijat argumentoivat ja toimivat etsiessään, valikoidessaan ja käyttäessään erilaisia tietosisältöjä. Ymmärtävä näkökulma tarkoittaa tässä toisaalta herkkyyttä tarkastella poikkeavuuksia säännönmukaiseksi järjestyneessä toiminnassa ja toisaalta säännönmukaisuuksien tunnistamista toiminnan järjestyksessä arjen käytännöiksi (vrt. Heritage, 2001, 50-51).

Kerään aineistoni Pirkanmaan seudun lukioista yhteistyössä Tieto haltuun -hankkeen kanssa. Aineistoni tulee koostumaan pienryhmissä (2-3 oppilasta) toteutettujen ryhmätöiden lopputuotoksista, ryhmätyöprosessin aikana haastattelemalla, videoimalla ja äänittämällä kerätyistä keskustelu- ja toimintamateriaaleista, sekä tutkimuksen aikana kirjoitetuista kenttämuistiinpanoista. (vrt. Chan & Sachs, 2001, Y. -W. Tu ym., 2008, Whitmire, 2003 ja Sormunen & Lehtiö, 2011.)

Tutkin aineistoa analysoimalla siitä käytäntöjen kautta toiminnassa ilmeneviä kulttuurisia puhetapoja ja kehyksiä. Kulttuuristen puhetapojen ja kehysten tutkimisessa kyse on yksityiskohtaisesta, erittelevästä ja uusia merkityksiä tuottavasta aineiston analyysistä. Siinä perimmäisenä tarkoituksena on selvittää miten ”totuutta” tulkitaan, tuotetaan ja uusinnetaan eri yhteyksissä ja mitä eri resursseja totuuden tuottamiseen käytetään. Aineistosta tarkastelen esimerkiksi miten tietokäsitysten moninaisuus (epistemologinen diversiteetti) esiintyy puheissa ja teksteissä, onko opiskelijoiden puheiden, tekstien ja toiminnan taustalla pinnallinen vai konstruktivistinen tietokäsitys, sekä miten ymmärtävän ja valtaistavan lukutaidon edellytykset toteutuvat opetuksessa. Aineiston analyysin edetessä tutkimusmetodi ja ymmärrys tutkimuskohteesta tulevat tarkentumaan.

Lähteet

- Chan, C. K. K., & Sachs, J. (2001). Beliefs about learning in children's understanding of science texts. *Contemporary Educational Psychology*, 26, 192-210.
- Heritage, J. (1996). Harold Gafinkel ja etnometodologia. Gaudeamus, Jyväskylä.
- Illich, I. (1980) *Tools for Conviviality*. New York: Harper & Row. Saatavissa: <http://opencollector.org/history/homebrew/tools.html> (17.11.2011).
- Luke, Allan (2005). Foreword. Teoksessa: Katie Pahl & Jennifer Rowsell (toim.) *Literacy and Education: Understanding the New Literacy Studies in the Classroom*. London: Paul Chapman Educational Publishing, x-xiv.
- Sormunen, E. & Lehtiö, L. (2011). Authoring Wikipedia articles as an information literacy assignment – copy-pasting or expressing new understanding in one's own words? *Information Research* 16(4) paper 503. Saatavissa: <http://InformationR.net/ir/16-4/paper503.html> (3.10.2012). (.
- Suoranta, J. & Vadén, T. (2007). *Wikiworld: Political Economy of Digital Literacy, and the Promise of Participatory Media*. Saatavissa: http://wikiworldfiles.wordpress.com/2008/03/suoranta_vaden_wikiworld.pdf (6.5.2009).
- Tu, Y-W., Meilun S. & Chin-Chung T. (2008). Eight graders' web searching strategies and outcomes: The role of task types, web experiences and epistemological beliefs, *Computer & Education*, 51(3), 1142–1153.

Whitmire, Ethelene (2003). Epistemological beliefs and information-seeking behavior of undergraduates. *Library & Information Research* 25(2),127-142.